

ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

THE ACTIVITIES OF THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION

Бірюков Р.М., к.ю.н.,

докторант кафедри міжнародного та європейського права
Національний університет «Одеська юридична академія»

В статті розглядається проблематика діяльності Національної поліції України в процесі європейської інтеграції. Розглядаються конституційно-правові та міжнародно-правові основи європейської інтеграції та роль в ній інтеграції в сфері безпеки і внутрішніх справ. Наголошується на невідворотності євроінтеграційного курсу, що зумовлює потребу наближення стандартів управління правоохоронною діяльністю в Україні до відповідних стандартів і практики ЄС. Підкреслюється роль Національної поліції України як центрального органу виконавчої влади, що здійснює співробітництво з Європолем, діючи як національний контактний пункт, та організовує взаємодію правоохоронних та інших державних органів з Європолем.

Розглядається регулювання місця та ролі Національної поліції як центрального органу міжнародного співробітництва в правоохоронній діяльності політичними та правовими документами, що становлять частину національного законодавства України. Підкреслюються особливості місця і ролі органів Національної поліції в забезпеченні європейської інтеграції. Простежуються перспективи дослідження взаємодії правоохоронних органів України в процесі європейської інтеграції, що полягають в координації, внутрішньому розвитку та якісно новій взаємодії правоохоронних органів України в процесі європейської інтеграції.

Розглядаються особливості процесу європейської інтеграції правоохоронної системи в умовах повномасштабної агресії російської федерації проти України. Досліджується питання розширення участі України в діяльності правоохоронних органів ЄС. Розглядаються доктринальні напрацювання щодо подальшого реформування діяльності органів поліції в процесі забезпечення європейської інтеграції. Підкреслюється роль планування правотворчої діяльності в такому процесі та важливість дослідження досвіду європейських держав, що потребує посилення наукового та технічного забезпечення діяльності Національної поліції. Робиться висновок щодо напрямів подальшого реформування Національної поліції, закріплення її статусу центрального органу, відповідального за європейську інтеграцію правоохоронної системи.

Ключові слова: міжнародне поліцейське співробітництво, Національна поліція України, правоохоронна діяльність європейська інтеграція, забезпечення європейської інтеграції.

The article considers the issues of activities of the National Police of Ukraine in the process of European integration. The constitutional and international legal foundations of European integration and the role in its integration in the field of security and internal affairs are considered. The inevitability of the European integration course is emphasized, which necessitates the need to approximate the standards of law enforcement management in Ukraine to the relevant standards and practices of the EU. The function of the National Police of Ukraine as a central executive body that ensures cooperation with Europol, acts as a national contact point, and organizes the interaction of law enforcement and other state bodies with Europol is emphasized. The regulation of the place and role of the National Police as a central body of international cooperation in law enforcement activities by political and legal documents that are part of the national legislation of Ukraine is considered. The peculiarities of the places and bodies of the National Police in ensuring European integration are emphasized. Prospects for studying the interaction of law enforcement agencies of Ukraine in the process of European integration are traced, which consist in coordination, internal development and qualitatively new interaction of law enforcement agencies of Ukraine in the process of European integration. The peculiarities of the process of European integration of the law enforcement system in the conditions of full-scale aggression of the Russian Federation against Ukraine are considered. The issue of expanding Ukraine's participation in the activities of EU law enforcement agencies is studied. Doctrinal developments regarding the further reform of the activities of police agencies in the processes of ensuring European integration are considered. The role of planning law-making activities in such a process and the importance of studying the experience of European states, which requires strengthening the scientific and technical support of the activities of the National Police, are emphasized. To draw conclusions regarding the directions of further reform of the National Police, consolidating its status as the central body responsible for the European integration of the law enforcement system.

Key words: international police cooperation, National Police of Ukraine, law enforcement activities, European integration, ensuring European integration.

Постановка проблеми. Одним з ключових завдань співробітництва між Україною та ЄС, що визначено в преамбулі Угоди про Асоціацію, є спільна боротьба зі злочинністю, забезпечення прав і свобод громадян. Співпраця між Україною, ЄС, окремими органами ЄС та окремими європейськими державами відбувається на багатьох рівнях та включає в себе як боротьбу з загальнокримінальною злочинністю, так і співробітництво в розслідуванні міжнародних злочинів. Ведення такої діяльності вимагає координації роботи правоохоронних органів та поступової інтеграції правоохоронної системи України в систему Європейського Союзу. Ключову роль в цьому процесі відіграє Національна поліція України на яку покладено координацію взаємодії правоохоронної системи України з правоохоронними органами ЄС та окремих держав-членів.

Метою дослідження встановлення правових основ координаційної діяльності Національної поліції в забезпеченні європейської інтеграції правоохоронної системи України.

Стан опрацювання проблематики діяльності органів поліції в координації європейської інтеграції правоохорон-

них органів можна назвати таким, що розвивається. Зазначених питань побіжно торкалися в своїх працях С. Г. Братель, В. Ф. Геть, Н. Г. Діденко, В. В. Маліков, Ю. А. Паскевська, С. В. Хоркавий. Водночас, в усіх цих працях розглядалися лише окремі аспекти досліджуваного явища, яке ще не стало предметом комплексних досліджень.

Виклад основного матеріалу. Конституція України утверджує європейську ідентичність Українського народу і незворотність європейського та євроатлантичного курсу України [1, Преамбула]. Практичною реалізацією цього курсу стало укладення Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Зокрема, стаття 14 Угоди передбачає, що «в рамках співробітництва у сфері юстиції, свободи та безпеки, Сторони надають особливого значення утвердженню верховенства права та укріпленню інституцій усіх рівнів у сфері управління загалом та правоохоронних і судових органів зокрема» [2].

В світлі наведеного, особливого значення набуває співпраця правоохоронних органів України з європейськими правоохоронними органами, приведення правової

основи їхньої діяльності у відповідність до права та *acquis communautaire* ЄС, координація їхньої діяльності у спосіб, що відповідає цілям європейської інтеграції.

Національна поліція України займає ключове місце в правоохоронній діяльності. Відповідно до Положення про національну поліцію, затвердженого Кабінетом Міністрів України, Національна поліція:

«— здійснює співробітництво з Європейським поліцейським офісом (Європол) та діє як національний контактний пункт між компетентними органами України та Європол;

— організовує взаємодію правоохоронних та інших державних органів України з Міжнародною організацією Кримінальної поліції – Інтерпол, Європейським поліцейським офісом (Європол), а також компетентними органами інших держав з питань, що належать до сфери діяльності Інтерполу та Європолу» [3, п. 34–35].

Відповідно до того ж Положення, до завдань Національної поліції України належить «реалізація державної політики у сферах забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки та порядку». Таким чином, саме Національна поліція є центральним органом в реалізації зазначеної політики. Це включає в себе питання європейської інтеграції. Ця політика визначається рядом рішень державних органів. Зокрема, відповідно до затвердженої Указом Президента України Стратегії забезпечення державної безпеки, до напрямків такої політики належать «удосконалення національного законодавства у сфері забезпечення державної безпеки та гармонізація із законодавством Європейського Союзу і документами НАТО» [4]. Затверджена Указом Президента України Стратегія національної безпеки України наголошує на необхідності повної імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [5]. Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки вимагає інтеграції стратегічної й оперативної діяльності органів правопорядку та прокуратури в загальноєвропейський простір безпеки та справедливості [6].

Зазначені в цих стратегічних документах завдання визначають особливу роль органів Національної поліції в європейській інтеграції. Вони вимагають комплексного реформування правоохоронних органів так, аби відповідати безпековим викликам, перед якими постають всі європейські держави, що полягають в боротьбі з транснаціональною та організованою злочинністю. Особливо складні умови, в яких опинилася Україна, і які полягають в пришвидшенні процесів європейської інтеграції в умовах повномасштабної збройної агресії проти нашої держави, вимагають посилення координації діяльності правоохоронних органів України в забезпеченні інтегрування в європейський безпековий простір.

Можна вказати на три перспективи дослідження проблеми взаємодії українських правоохоронних органів процесі європейської інтеграції. По-перше, йдеться про участь України в діяльності органів, що здійснюють координацію поліцейської діяльності в Європейському Союзі, таких як Європол. По-друге, це внутрішній розвиток українських правоохоронних органів в умовах їх наближення до права та кращих практик Європейського Союзу. По-третє, можна говорити про якісно нову взаємодію правоохоронних органів України в умовах європейської інтеграції.

Слід наголосити, що правоохоронні органи є відображенням суспільства та розвиваються під впливом розвитку суспільних процесів. Ключовими з таких процесів виступають інформатизація та глобалізація всіх сфер суспільної діяльності, а отже і правоохоронної сфери. Зокрема це проявляється в тому, що правоохоронні органи є суб'єктами впровадження Стратегії зовнішньополітичної діяльності України [7]. Першочергово така взаємодія здійснюється за

напрямком відсічі повномасштабному вторгненню російської федерації, зокрема через укріплення безпеки та обороноздатності України, розшук осіб, підозрюваних у кримінальних правопорушеннях, пов'язаних з цією збройною агресією, застосування міжнародних та внутрішньодержавних санкцій та впровадження спільної політики з державами-членами ЄС, іншими державами та міжнародними організаціями. До такої діяльності належить, наприклад, створення спільних робочих груп, діяльність яких спрямована на захист прав, свобод та законних інтересів громадян України та іноземних держав. Організується співпраця щодо розшуку зниклих безвісти внаслідок агресії російської федерації осіб [8].

Іншим ключовим напрямком діяльності є забезпечення європейської інтеграції, що полягає в розширенні участі України та її правоохоронних органів в діяльності ЄС в управлінні кордонами, міграційними процесами та боротьбі з транскордонною злочинністю, проектах міжнародної технічної допомоги, впровадженні практичного співробітництва з Євросоюзом у посиленні безпеки через інтеграцію України до діяльності, що здійснюється в рамках спільної політики безпеки і оборони ЄС. Сюди ж належить питання приєднання українських правоохоронних органів до спільних механізмів ЄС по боротьбі з кіберзагрозами та забезпечення кібербезпеки, а також до науково-дослідних програм в кібернетичних питаннях, програмному забезпеченні та технологіях захищеного зв'язку та проведенні спільної діяльності з боротьби з актами кібертероризму [9].

Нарешті, не можна оминути напрям європейської та євроатлантичної інтеграції. Він включає в себе допомогу на реформування сектору безпеки і оборони з метою досягнення взаємосумісності з правоохоронними органами та силами оборони європейських держав, в тому числі, шляхом імплементації реформування відповідних підрозділів, залучення спроможностей НАТО до процесів подолання наслідків російського вторгнення, таких як знешкодження вибухонебезпечних предметів-наслідків війни [10].

Це один напрямок передбачає розвиток двосторонніх взаємовідносин та взаємодії на регіональному рівні в питаннях протидії гібридним загрозам, кібербезпеки, енергетичної безпеки, посилення безпеки і оборони при взаємодії в рамках міжнародних організацій, а також з окремими європейськими державами. П'ятим напрямом виступає секторальне співробітництво через впровадження діяльності спільних міждержавних комісій з питань співробітництва.

Національна поліція координує діяльність з європейської інтеграції в якості центрального органу виконавчої влади, чия діяльність має виконавчо-розпорядчий характер [11]. При цьому, Закон України «Про Національну поліцію» прямо не надає їй повноважень в сфері європейської інтеграції [12]. Однак, відповідно до ст. 23 зазначеного закону, Національна поліція «здійснює співробітництво з Європейським поліцейським офісом (Європол) та діє як національний контактний пункт між компетентними органами України та Європол», організовує взаємодію правоохоронних та інших державних органів з Європейським поліцейським офісом (Європол), а також компетентними органами інших держав з питань, що належать до сфери діяльності Європолу.

Таким чином, Національна поліція виступає в якості центрального органу взаємодії всіх правоохоронних органів України з Європол та правоохоронними органами інших держав. Відповідні доповнення до Закону, що конкретизували повноваження Національної поліції в зазначених питаннях, були внесені в 2022 році. Їх слід читати у взаємозв'язку зі статтею 25 зазначеного Закону, відповідно до якої Національна поліція здійснює інформаційну взаємодію з іншими органами державної влади України, органами правопорядку іноземних держав та міжнарод-

ними організаціями. Ці положення закладають основи європейського та євроатлантичного тренду щодо майбутнього національної поліції України.

Центральне місце Національної поліції в системі правоохоронних органів України, що забезпечують європейську інтеграцію, підтверджується Наказом Міністерства внутрішніх справ «Про затвердження мережі контактних осіб у сфері європейської інтеграції Міністерства внутрішніх справ України» [13], яким саме представники Національної поліції визначені такими контактними особами. З цього приводу В.В. Маліков підкреслює особливу роль Національної поліції у сприянні розгортанню ефективного політичного діалогу щодо європейської інтеграції України [14, с. 60].

Реалізація такої інтеграції безпосередньо залежить від передумов, що закладаються в діяльності Міністерства внутрішніх справ та Національної поліції. Зокрема, це стосується передумов імплементації європейських норм в діяльність цих органів. Не Можна не погодитися з думкою В. Ф. Гетья про те, що центральне місце в реформуванні сектору безпеки і оборони відіграє здатність будувати спільний безпековий простір з державами-членами ЄС [15, с. 107]. На думку Ю. А. Паскевської, «надзвичайно важливим у процесі імплементації основних положень Угоди про асоціацію Україна – ЄС та з метою втілення в життя провідних принципів є механізм їх забезпечення, що ґрунтується на таких правових основах: правових основах законотворчості, що полягають в існуванні чіткої регламентованої процедури законодавчої діяльності; плановості законодавчої діяльності; синхронізації прийняття нормативно-правових актів щодо забезпечення національної безпеки з іншими нормативними актами, які регулюють суспільні відносини в суміжних сферах» [16, с. 318]. Н. Г. Діденко вказує на важливість досвіду європейських держав в формуванні засад правоохоронної діяльності з застосуванням досвіду правоохоронних органів держав-членів ЄС [19].

З урахуванням цих позицій, можна виділити напрями подальшого реформування органів Національної поліції в аспекті їхньої центральної ролі в координації європейської інтеграції правоохоронної системи України. По-перше, слід створити таку нормативно-правову базу діяльності підрозділів Національної поліції, що закріпить її статус як центрального органу забезпечення європейської інтеграції правоохоронної системи України. По-друге, слід продовжувати зусилля з реформування інститутів та структур Національної поліції з метою їхнього наближення до європейських стандартів. По-третє, існує необхідність в належному матеріальному та кадровому забезпеченні Національної поліції, що відповідатиме завданням з європейської інтеграції. По-четверте, слід посилити наукове та інформаційно-технічне забезпечення діяльності органів Національної поліції в сфері європейської інтеграції.

Висновки. Загальний курс України на європейську та євроатлантичну інтеграцію зумовлює реформування всього її державного апарату та посилення взаємодії з Європейським Союзом та окремими його державами-членами. Одним з найважливіших напрямків такої взаємодії виступає співпраця в галузі безпеки і внутрішніх справ. Національна поліція України відіграє центральну роль в координації європейської інтеграції правоохоронної системи України. Ця роль Національної поліції визначається її центральним місцем в системі органів державної влади, що здійснюють правоохоронну діяльність. Саме Національна поліція виступає національним контактним пунктом в співробітництві з Європолом та правоохоронними органами окремих європейських держав. Цю роль слід посилювати шляхом реформування законодавства про Національну поліцію, зокрема через укріплення її правового, матеріального та кадрового потенціалу. Це дозволить Національній поліції ефективно виконувати покладене на неї завдання з координації діяльності правоохоронних органів України в процесі європейської інтеграції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України, 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 18.01.2025). Преамбула.
2. Угода про асоціацію між Україною з однієї сторони та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами з іншої сторони, 2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 18.01.2025).
3. Положення про Національну поліцію. Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 877. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 18.01.2025). П. 34-35.
4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 року «Про Стратегію забезпечення державної безпеки». Указ Президента України від 16.02.2022 № 56/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56/2022#Text> (дата звернення: 18.01.2025).
5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України». Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> (дата звернення: 18.01.2025).
6. Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки. Указ Президента України ввід 11.05.2023 № 273/2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/2023#Text> (дата звернення: 18.01.2025).
7. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 липня 2021 року «Про Стратегію зовнішньополітичної діяльності України». Указ Президента України від 26.08.2021 № 448/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/2021#Text> (дата звернення: 18.01.2025).
8. Про затвердження плану дій з реалізації Стратегії зовнішньополітичної діяльності України. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.04.2023 № 327-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/327-2023-%D1%80/print> (дата звернення: 18.01.2025).
9. Хоркавий С.В. Основні напрями діяльності органів національної поліції у реалізації Стратегії зовнішньополітичної діяльності України: курс на євроінтеграцію. *Право і суспільство*. 2024. № 3. С. 250-255. С. 253.
10. Про затвердження плану дій з реалізації Стратегії зовнішньополітичної діяльності України. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.04.2023 № 327-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/327-2023-%D1%80/print> (дата звернення: 18.01.2025).
11. Братель С.Г. Національна поліція як суб'єкт забезпечення національної безпеки. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2023. № 3. С. 267-270. С. 268.
12. Про Національну поліцію. Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 18.01.2025).
13. Про затвердження Мережі контактних осіб у сфері європейської інтеграції Міністерства внутрішніх справ України. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 25.08.2020 № 627. URL: <https://mvs.gov.ua/ministry/projekti-mvs/jeuropeiska-integraciya-ukrayini/normativna-baza-23630> (дата звернення: 18.01.2025).
14. Маліков В.В. Адміністративно-правові засади взаємодії правоохоронних органів України та Європейського Союзу у сфері боротьби з тероризмом. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2018. № 4. С. 58-61. С. 60.
15. Геть В.Ф. Взаємодія національних спецслужб: досвід країн Європи. *Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони : матеріали міжнародної науково-практичної конференції*, Київ, 2017. С. 107-108. С. 107.
16. Паскевська Ю.А. Безпекова політика відповідно до імплементації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. *Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони : матеріали міжнародної науково-практичної конференції*, Київ, 2017. С. 317-320. С. 318.
17. Діденко Н.Г. Організаційно-правові засади правоохоронної діяльності в ЄС: регіональний аспект. *Державне будівництво : електронне наукове фахове видання*. 2013. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2013_1_30 (дата звернення: 18.01.2025).